

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Ústav translatologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Pistulková

Komentovaný překlad:

Les neuf vies du chat (Laurence Bobis, Gallimard: Paris, 1991)

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a vyznačila všechny citace z pramenů.

V Praze dne 30. července 2011

.....

podpis studenta

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Šárce Belisové za cenné informace a odborné rady.

OBSAH

ÚVOD	6
1 PŘEKLAD: DEVĚT KOČIČÍCH ŽIVOTŮ	7
1.1 Z EGYPTA AŽ NA KRAJ SVĚTA.....	7
1.1.1 <i>Kočka v nejstarších dobách egyptské říše</i>	7
1.1.2 <i>Měsíční kočka, atribut bohyně Bastet</i>	8
1.1.3 <i>Kult Bastet zůstává neznámý a tajemný</i>	8
1.1.4 <i>Sluneční kočka</i>	9
1.1.5 <i>Uctívání kočky: druhá strana mince</i>	10
1.1.6 <i>Nejstarší písemná svědectví pochází od řeckých autorů</i>	10
1.1.7 <i>V řeckém a římském světě</i>	11
1.1.8 <i>Nejstarší nálezy kočky domácí v Galii a na území dnešní Velké Británie</i>	12
1.1.9 <i>Na konci 5. století se kočka usazuje v celé římské říši</i>	12
1.1.10 <i>Od Afriky po Asii</i>	13
1.1.11 <i>Popisky</i>	14
1.2 KOČKA VE STŘEDOVĚKU	19
1.2.1 <i>Jen kočky mají stovky jmen</i>	20
1.2.2 <i>Keltská kultura jeví zvláštní zájem o přírodu a svět zvířat</i>	21
1.2.3 <i>Galské zákony z 10. století</i>	21
1.2.4 <i>Za Karlovců se objevují první známky nedůvěry</i>	22
1.2.5 <i>Legenda o založení Benátek</i>	22
1.2.6 <i>Kočka má důležité, ale nepřiliš záviděníhodné místo</i>	23
1.2.7 <i>Často spojována s ženskostí</i>	24
1.2.8 <i>Mnoho zvířat hraje roli v lidových pověrách</i>	24
1.2.9 <i>Popisky</i>	25
2 KOMENTÁŘ PŘEKLADU	29
2.1 KONTEXTOVÉ FAKTORY.....	29
2.2 PŘEKLADATELSKÁ STRATEGIE.....	30
2.3 TEXTOVÉ FAKTORY – TYPOLOGIE PŘEKLADATELSKÝCH PROBLÉMŮ	31
2.3.1 <i>Téma a obsah</i>	31
2.3.2 <i>Úroveň lexikální</i>	31
2.3.3 <i>Úroveň gramatická</i>	33
2.3.4 <i>Úroveň syntaktická</i>	34
2.3.5 <i>Úroveň textová</i>	36
2.3.6 <i>Úroveň stylistická</i>	37
2.3.7 <i>Vztah autorky a textu</i>	39
2.3.8 <i>Konkretizace a explicitace</i>	39
2.3.9 <i>Koncentrace</i>	41
2.3.10 <i>Transpozice</i>	41
2.3.11 <i>Překlad titulu, názvů kapitol a podkapitol</i>	42
2.3.12 <i>Reálie</i>	43
ZÁVĚR	46
POUŽITÁ LITERATURA	47
PŘÍLOHA: TEXT ORIGINÁLU (LES NEUF VIES DU CHAT)	49

ÚVOD

Bakalářská práce představuje komentovaný překlad vybrané části francouzské knihy *Les neuf vies du chat*. Pokouší se nabídnout nejen samotné řešení překladu, ale i nastínit překladatelskou strategii a popsat problémy, které bylo nutné při převodu textu do češtiny překonat.

Práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje vyhotovení překladu, druhá pak jeho komentář.

Knihy *Les neuf vies du chat*, jejíž autorkou je Laurence Bobis, byla publikována v roce 1991 nakladatelstvím Gallimard v rámci edice *Découvertes*.

Publikace se věnuje historii koček, tomu, jak bylo toto zvíře vnímáno a přijímáno společností. Část knihy, kterou jsem si pro překlad zvolila, se týká zejména postavení kočky ve starověkém Egyptě a v antickém Řecku. Popisuje, jaké oblibě se v Egyptě kočka těšila – byla oblíbena obyčejnými obyvateli stejně jako faraony. Další překládaná část se vztahuje ke kočce ve středověku. V tomto období je již její postavení komplikovanější a netěší se tak velké oblibě.

1 PŘEKLAD: Devět kočičích životů

1.1 Z Egypta až na kraj světa

Na Západě byla kočka po dlouhou dobu neoblíbená, v Egyptě byla ale považována za posvátné zvíře. Pro antické a později křesťanské autory byla terčem posměchu, ve skutečnosti se ale zoomorfismus egyptských bohů a uctívání zvířat jako náboženských symbolů, neboli zoolatrie, obyvatel údolí Nilu zakládají na harmonické představě vesmíru. Zvíře nám, každé svým způsobem, podhalí část božské podstaty.

1.1.1 Kočka v nejstarších dobách egyptské říše

Nápis nám prozrazuje, že kočka byla oblíbencem thébského krále Mentuhotepe II., který znovu sjednotil Egypt a zahájil vládu 11. dynastie (2134-1991 př. n. l.). V období Nové říše kočku rozmazlovala královna Teje, manželka Amenhotepa III. (1400-1362 př. n. l.). Kočka prince Thutmose, mladšího bratra krále Amenhotepa IV. (1363-1346 př. n. l.), měla právo na okázalý sarkofág. Soukromé thébské hrobky, které byly vyhrazeny pro příslušníky vyšších vrstev, zobrazují kočky ležící pod stoličkou jejich pánů. Není jasné, zda se jedná o prosté vyobrazení domácího zvířete nebo narážku na bohyni Hathor, egyptský ekvivalent Venuše, která řídí stvoření světa a zaručuje zesnulým jejich znovuzrození. Další látkou, která je prezentována v thébských hrobkách, je kočka vycvičená jako nadháněč při lovu drobného vodního ptactva. Nedostatek poznatků z doby před 1. tisíciletím, jako i jejich hlavně ikonografická povaha, podněcuje k zamyšlení, zda tehdy skutečně docházelo k ochočení kočky, tedy rozšíření druhu a jeho proniknutí do struktur společnosti.

1.1.2 Měsíční kočka, atribut bohyně Bastet

Během několika století, která dělí Střední říši od Nové říše (1785-1557 př. n. l.), se stala kočka atributem bohyně Bastet. Toto příznivé a přátelské božstvo ztělesňuje teplo, které zúrodňuje. Liší se tak od své sestry-dvojčete Sachmet, bohyně války a ničivého žáru. Zřejmě proto, aby mohly být bohyně, které byly původně obě spojované s lvicí, rozlišeny, byla méně bojovná kočka nakonec ztotožněna s Bastet, měsíční bohyní, která řídí zrození, pomáhá šťastným porodům a ochraňuje rodinu. Amulety potvrzují oblíbenost kultu Bastet od 1. tisíciletí. Dokládají to obrázky kočky a nápisy, které pro tuto bohyni požadují dlouhý život. Plodnost kočky a její zřejmé mateřské chování hrály v tomto spojení bezpochyby důležitou roli. Ve svém mýtu o Ísidě a Osiridovi tvrdí Plútarchos, že je kočka sedmkrát březí a během svého života přivede na svět dvacet osm koťat, tedy stejný počet, jako je dnů v lunárním měsíci. Stejně tak se věřilo, že potomků kočky přibývá a ubývá podle fází nebeských těles. Hérodotos připodobňuje Bastet k Artemidě, ztělesnění Luny. Podle řeckého mýtu se Artemida, pronásledovaná nestvůrným Týfónem, proměnila v kočku a ukryla se v Egyptě. Od 5. století se tak v podstatě vyvíjí důležitý řecko-egyptský synkretismus (splývání řeckých a egyptských náboženských a kulturních prvků). Je tedy přirozené, že Řekové, kteří byli po dobu 4. století v Egyptě trvale usazení, dobrovolně vzývali Bastet, aby chránila těhotné ženy a novorozeňata.

1.1.3 Kult Bastet zůstává neznámý a tajemný

Titus Flavius Alexandrijský na něj pravděpodobně narážel, když vzpomínal na okázalost, s jakou egyptské kněžky před shromážděným obecnstvem sundávaly plachtu ukrývající posvátné kočky chované uvnitř chrámu. Bastet byla uctívána ve svém městě Bubastis, které se od roku 950 př. n. l., v době libyjských králů, stalo hlavním městem. Konaly se zde důležité slavnosti. Hérodotos líčí, že se sem lidé dopravovali po vodě a ve zpěvech a tancích se mísily dost podivné praktiky. Ženy, od chvíle

nalodění, nadávaly obyvatelkám města, před kterými proplouvaly a „neslušně vyhrnovaly šaty“. Bastet měla kult i v Sakkáře, kde stál i její chrám Bubasteion. Na její počest byly chovány posvátné kočky. V Bubastisu byl nalezen košík, ve kterém byly slavnostně předváděny. Podle Diodóra Sicilského v 1. století před naším letopočtem byli strážci těchto zasvěcených zvířat obzvláště respektovaní. Poté, co je mlaskáním přivolali, krmili kočky díky poutním darům chlebem namočeným v mléce a rybami z Nilu. Když tato zvířata zemřela, zabalili je do rubáše a donesli k balzamovači, který je napustil cedrovým olejem.

1.1.4 Sluneční kočka

Sachmet a Bastet jsou dcerami boha slunce Rea, který byl později ztotožněn s thébským Amonem. Pokud měla samotná Bastet, „Oko boha Rea“, dříve solární aspekt, byla bezpochyby spojována se Sluncem díky svému nadání lovit hady. Had totiž zdůrazňuje síly temnoty a chaosu, které se snaží každý den Slunci zabránit, aby se ráno znovu zrodilo.

Náboženské ornamenty ze slonoviny, které spadají do období 12. dynastie (1991-1785 př. n. l.), vyobrazují kočku, která pozvedla nůž proti hadovi, což symbolizuje boj Amon-Rea proti temnotě. Proslulá Kniha mrtvých ztotožňuje „Velkého kocoura“, který obývá perský strom města Heliopolis, s Reem, zpočátku bojujícím proti hadoještěrovi Apofisovi. Stély z období Nové říše dokazují existenci kultu „Velkého kocoura“, jednoho z přízvisek Rea. Skarabeus z 18. dynastie také potvrzuje ztotožňování kočky a Slunce - byla zde objevena vyrytá kočka doprovázená nápisem „Amon-Re, pán pravdy“. V Amonově chrámu v Héliopolis byly stejně jako v Bubastisu chovány posvátné kočky. Zvíře bylo rovněž atributem bohyně Maftet, jež chrání Slunce od hadů, kteří ho ohrožují v průběhu jeho cesty.

1.1.5 Uctívání kočky: druhá strana mince

Archeologické nálezy ukázaly uctívání posvátných koček v novém světle. V dávných dobách vzdávali někteří majitelé svým kočkám úctu tím, že je nechávali pohřbít. Jedná se ale o ojedinělé případy.

V době 22. dynastie okolo roku 950 př. n. l., kdy se Bubastis stalo hlavním městem Egypta, se začaly objevovat první mumie koček. Jejich množství vzrostlo v době perské okupace ve 4. století př. n. l. a také v době 15. dynastie, kdy se do Egypta rozšířila helénská kultura. Ze šestnácti kočičích nekropolí (pohřebišť), která byla napočítána, byla ta nejdůležitější objevena ve městě Beni Hasan, ve svatyni Bastet - v Bubasteionu v Sakkáře a posléze také ve městě Bubastis, kde bylo pohřebiště bohužel vyloupeno. V 19. století byl značný počet mumii poslán do Anglie, aby tam byly prodány jako hnojivo. Většina jich byla obalena stužkou a bez sarkofágu. Zajímavé je, že se z pravidla jednalo o mladé jedince, nabalzamované poté, co byli máčeni v uhličitanu sodném. Některé kostry nesou známky po úderu, kořata byla nejčastěji uškrcena. Bylo možné prokázat, že k mumifikaci docházelo v odlehlé části chrámu a mumie byly prodány poutníkům, kteří doufali, že když je obětují Bastet, získají si přízeň bohyně nebo jí budou moct poděkovat za její laskavost. Posvátný chov ale někdy nestačil uspokojit poptávku, některé mumie obsahovaly pouze úlomky koster.

Rozšíření křesťanství v římské době vedlo k ústupu těchto pohanských zvyků, které nám pomohla odhalit až archeologie.

1.1.6 Nejstarší písemná svědectví pochází od řeckých autorů

Posvátný charakter, který Egyptané zvířatům přisuzovali, nepřestal udivovat řecké cestovatele, kteří byli celou dobu fascinováni zemí, která, jak říká Hérodotos, skýtá „tolik divů jako žádná jiná“. Hérodotos zaznamenal, že od 5. století byly kočky v Egyptě početné. Šíření tohoto

druhu bylo podle něj zpomaleno chováním samců. Ti měli ve zvyku brát kočce mláďata, aby mohli opakovat páření s těmi, které doufaly v další vrh. Minimálně od tohoto období a jistě již několik století existují také důkazy o tom, že byla kočka rozšířená mezi všechny vrstvy společnosti. Toužící po výjimečných detailech zmiňuje Hérodotos také to, že jakmile vypukl požár, Egypťané se ho nesnažili uhasit, všichni totiž hlídali kočky, které se pokoušely vrhnout do ohně. Když k tomu došlo, znamenalo to velký zármutek. Obyvatelé domu si holili obočí a odnesli zvíře na posvátné místo, zejména do Bubastisu, aby ho tam pohřbili. Později uvádí Diodór Sicilský, rovněž Řek, že v době, kdy se Egypťané báli války s Římem a byli tudíž mírní k italským cestovatelům, neměl král Ptolemaios Aulet, otec Kleopatry, moc, aby zabránil lynčování Římana, který nešťastnou náhodou zabil kočku. Zákony vztahující se k vrahům posvátných zvířat byly velmi přísné. Zvyklosti vyžadovaly krmení zvířat. Někteří Egypťané se věnovali pouze jednomu druhu, nejčastěji samozřejmě kočce. Úspěch jmen jako „Kočka“ v onomastice dokládá popularitu zvířete v Egyptě.

1.1.7 V řeckém a římském světě

Egypťané z náboženských důvodů víceméně zakázali vývoz koček, což můžeme vyvodit z jedné pasáže u Diodóra Sicilského: „Když vycestovali do cizí země, Egypťané kočky litovali ... a brali je s sebou do Egypta, i když si kvůli tomu museli odříct i to nejnnutnější“. Je to ale také důkaz toho, že se kočka začala pomalu rozšiřovat i na území mimo Egypt. Hérodotos, stejně jako Diodórus Sicilský, se o postavení egyptských koček moc nezmiňuje, zatímco dlouze popisuje exotická zvířata jako hrocha nebo krokodýla. Ojedinělá svědectví dokazují přítomnost zvířete v Řecku, na Sicílii a Krétě, několik století před našim letopočtem. Můžeme se tedy domnívat, že kočka nebyla neznámá, byla domácím zvířetem, ale byla málo rozšířená. Ochočená lasice a kuna totiž na boj s hlodavci stačily. Řečtí a latinští autoři znají kočku pod přízviskem ailuros („ta, která mrská ocasem“) nebo felis, které původně nepochybně označovalo jiné zvíře

(kunu nebo kočku divokou), a pro kočku bylo použito později. Ovšem texty, které se nám dochovaly, se téměř vždy odvolávají na egyptskou kočku, která byla pro starověké autory terčem posměchu. Zdá se, že kočka domácí nebyla moc ceněná, byla jí vytýkána její lenivost a především lov ptactva. Agathiův epigram, věnovaný smrti jeho oblíbené koroptve, kočku jako jejího vraha silně napadá. Anaxandridás ve 4. století př. n. l. vede fiktivní rozhovor s Egyptěanem, kterému vypráví: „Pláčeš, když vidíš trpět kočku, mně ale činí potěšení je zabíjet a stahovat z kůže.“

1.1.8 Nejstarší nálezy kočky domácí v Galii a na území dnešní Velké Británie

Pozůstatky koček byly nalezeny ve vykopávkách v dnešním Toulouse, Lutetii i v anglických vesnicích z doby železné, v dnešní Burbury, Gussage All Saints a Danebury. Od 1. století před našim letopočtem se těchto několik koček objevovalo v takto odlehlých oblastech pravděpodobně díky velmi starým obchodním cestám. Tyto nálezy jsou ojedinělé a velmi brzké. K opravdovému rozmachu koček došlo až po zbudování strategických římských cest, které křížovaly zemi a umožnily snadný pohyb vojsk a tím i koček. Ostatně, egyptské kultury se v Galii těšily jistému úspěchu. Objevení egyptských předmětů dovezených do Evropy - amuletů, sošek či sister dokazuje, že byly v módě a dokládá vliv egyptské kultury.

1.1.9 Na konci 5. století se kočka usazuje v celé římské říši

Římská civilizace byla především městským fenoménem, pozůstatky koček domácích se našly ve velmi rozličných obydlích: ve městech, ale také velkostatech a pevnostech. Krásný kocour obýval také vilu v Montmaurin, blízko Bordeaux. Střešní tašky tady pořád nesou stopy po

jeho tlapkách. Své kradmé stopy zanechal také na dalších taškách v anglickém Silchesteru. Kočky byly početné také v maďarském Táciu, mohlo tu být napočítáno až čtrnáct jedinců, což je obrovské číslo, pokud pomyslíme na lámavost jejich kostí. Třebaže byla přivezena poměrně nedávno, kočka poměrně rychle přestala být luxusním zvířetem. Plodnost a schopnost přizpůsobit se, které odlišují domácí zvířata od jejich divokých protějšků, vytvořily příznivé podmínky pro její trvalé usazení a rychlé rozšíření. I přes nedostatek textů, potvrzují galo-římské památky archeologické objevy a dokládají nenápadnou, avšak stálou přítomnost kočky v tehdejší Galii a ve zbytku Evropy.

1.1.10 Od Afriky po Asii

Egyptská kočka se netoulala jen Evropou, ale její další putování je málo známé. Podle historika Polyana Peršané pod vedením krále Kambýsa II. ve 4. století př. n. l. neváhali využít kočky, aby se zmocnili Pelúsiá. Když Egypťané viděli kočky v čele perského vojska, neodvážili se je napadnout a vzdali se. Říká se, že kočka přišla do Indie dvě stě let před naším letopočtem, přesto je o ní zmínka v Zákonech Manuových od roku 1200 před naším letopočtem - člověk, který se choval jako volavka nebo kočka skončí v pekle. Což neznamená, že by člověk, který zabil kočku, ušel trestu. Jedna indická legenda pokládá za hrdinu kočku Patripatana, který se dostal až na nebesa Devendiren, kde s ním pobývalo čtyřicet osm miliónů bohyň a jejich sto dvacet čtyři milionů manželů, a získal zde ochranu jako oblíbenec Devendiren. Buddhističtí mniši navíc chovali posvátné kočky, takový je mytický původ druhu Birma. Na východě se kočka po dlouhou dobu těšila záviděníhodné pozici - Mohamed si dokonce uřízl kus rukávu, jen aby neporušil spánek své kočky Muezzy. Později, v 8. století, odkázal sultán El-Zaher-Bajbars potřebným kočkám zahradu „Gheytel-Qouttah“ („Kočíci ovocný sad“). Evropští novověcí cestovatelé se podívovali výborné péči, která se kočkám dostávala od Turků. Japonské kočky přišly z Číny v 6. století, ale legenda odkládá jejich příchod do

období vlády Ičidžó, během období Heian, pro které byl typický vliv čínské civilizace a buddhismu. Obklopena péčí, v paláci v Kjótu, kde byl život dvora obzvláště vybroušený, přivedla bílá kočka na svět pět koťat. Jako poslední se s kočkou domácí seznámil kontinent Ameriky, sem byla přivezena až v 18. století, aby tu čelila černým krysám.

1.1.11 Popisky

Popisek – str. 27:

Tento výjev z lovu zachycuje zesnulého Nebamona, který stojí na papyrové loďce, v rukou drží „házecí hůl“, něco jako bumerang. U nohou má svou dceru. Kočka v křoví mu nahání divoké kachny, z nichž jednu už má v tlamě.

Popisek – str. 28:

Stěny thébských hrobek coby soukromých pohřebišť jsou pokryty výjevy ze všedního života. Zde hrají písař Neferronpet (19. dynastie, 1320-1200 př. n. l.) a jeho žena šachy. Pod stoličkou manželky sedí její kočka a ohlodává kost. Oproti tomu kočka, která se nachází pod stoličkou Tawy, manželky Nakhta, písaře a tehdejšího astronoma Thutmose IV. (1410-1400 př. n. l.), požívá rybu.

Popisek – str. 29:

Tato další thébská hrobka zobrazuje kočku jako pomocníka při lovu. Kočka si razí cestu papyrem, uprostřed rozmanité vodní fauny je možné rozpoznat kachny a volavky zdržující se kolem svých hnízd. Nevítaný vpád kočkovité šelmy vyplaší ptáky, kteří by se jinak nevzdálili od své snůšky. Svým útlým a štíhlým vzhledem a tvarem uší se tato šelma neobyčejně

podobá posvátné kočce z hrobky egyptského panovníka Siptaha v Luxoru (vlevo) a blíže k nám také kočce plavé nebo divoké kočce.

Popisek – str. 30:

Válečná bohyně, impozantní Sachmet sedící na trůnu, má hlavu lvice (vlevo) - toto zvíře, žijící na poušti, kde slunce vychází i zapadá, symbolizuje nebeský oheň (13. dynastie). Později se rozvíjí kult bohyně-kočky Bastet (nahore). Ve své převážně lidské podobě drží v ruce košík a sistrum, jehož zvuk připomíná vítr v bažině.

Popisek – str. 31:

Soška vedle vyobrazuje Bastet, tentokrát zcela jako kočku, jak sjíždí Nil v loďce. Byla vítaná potleskem po celé délce trasy. Kněz bohyně Bastet (nahore) ji představoval a odříkával magické formule. Pravděpodobně se jednalo o sochu léčitelky, jejíž ctnosti se shodují s příznivou symbolikou bohyně.

Popisek – str. 32:

Egyptané věřili, že se člověk, stejně jako slunce a roční období, znovuzrodí na dlouhé a drsné cestě. Svitek papyru – Kniha mrtvých nebo Kniha o vystupování na světlo – měla zesnulého na jeho cestě chránit. Ještě než se tento zvyk rozšířil (18. dynastie), byly již zdi pyramid spolu se stěnami rakví a hrobek významných lidí vyzdobeny podobnými texty a motivy. Zde, v hrobce Inerky, rozdrtil Re jednou nohou hlavu Apofise a druhou nohou přetrhl jeho tělo.

Popisek – str. 33:

Tělo pokryté stuhami z bohatého a zdobeného lnu, v podobě pouzdra, ve kterém jsou přední tlapy přitisknuté k hrudníku a hlava je zakryta maskou z pomalovaného materiálu. Kočka se vyhnula rozkladu těla, kterého se Egyptané tolik obávali. Tyto kočičí mumie z římské doby byly nalezeny v Abýdu, kde byly uzavřeny ve váze spolu s jedenasedmdesáti dalšími.

Popisek – str. 35:

V této romantické představě starověkého Egypta, která zachycuje imaginární a trochu konvenční Orient, vyobrazil anglický malíř Edwin Long (1829-1871) kočky, mazlivé a vystrojené jako bohy čarovnou bílou srstí. Šlo o víc než jen přežitek – egyptská kočka měla ve skutečnosti mourovatou srst stejně jako její předek kočka divoká. Vyobrazení lze chápat jako vyjádření odporu k mourovatým nebo dokonce černým kočkám, které jsou vnímány jako předzvěst neštěstí. Možná právě díky příznivé symbolice koček u egyptského kultu vznikly jako protiváha u antických autorů pověry o škodlivosti těchto zvířat. Na antické autory navázali středověcí křesťané a poté moderní Západ. Naše pojetí kočky jako ztělesněného zla může být jen převráceným obrazem egyptské kočky coby ztělesnění dobra.

Popisek – str. 36:

Na papyru nebo ostrakonech, střepech vápence, které chudí používali místo papyru, Egyptané milovali kreslení zvířat chovajících se jako lidé. V tomto převráceném světě sloužily kočky urozeným ženám-myším a musely se vzdát, když armáda krys obsadila jejich pevnost nebo přivedla hejno hus.

Popisek – str. 36:

Kočka byla posvátným zvířetem v chrámu Bastet, hrdinou bajky i satiry na papyru. V egyptském umění byla využívána také k dekorativním účelům, zejména ve zlatnictví. Těchto šest koček zdobí sponu u zlatého náramku, který zřejmě patřil královně Sobkemsaf (1650 př. n. l.).

Popisek – str. 37:

Kočka, řeckým uměním téměř opomíjená, je nicméně vyobrazena na několika vázách z jižní Itálie a Sicílie, věnovaných jako důkaz lásky. Někdy je také vyobrazena spolu s bohyní Afrodíté, která ji provokuje tím, že jí ukazuje holuba. Dole je dřevěná rakev z římské doby, určená pro malou kočku.

Popisek – str. 38:

Římské mozaiky téměř nepoužívají jiný motiv než kočky a ptáka. Kočka totiž poměrně rychle nahradila lasici v boji proti hlodavcům, jak píše Plinius.

Popisek – str. 38:

„A kočky, s jakou tichostí, s jakou lehkostí se plíží, aby chytily ptáka! Jak se umí skrýt a číhat na myš, než po ní skočí! Své exkrementy ukrývají pod zem, aby po sobě nezanechaly pachovou stopu.“ Plinius, *Historia Naturalis*.

Popisek – str. 39:

Sistrum, druh řehtačky, byl původně úzce spjat s kultem bohyně Hathor. Na její počest bylo potřásáno kroužky papyru, které vydávaly zvuk do rytmu a nahrazovaly metalická sistra, složené z držadla a rámu, který je zde zdoben kočkou.

Popisek – str. 39:

Proslulá noha stolu, která byla v roce 1937 nalezena na náhorní plošině Mont Auxois, znázorňuje mladého boha Priapa, čemuž odpovídá i jeho nestydatý postoj a genius loci. Toto ochranné božstvo symbolizuje sílu, která díky plození udržuje svět. V rukou drží malé zvíře opatřené obojkem. Můžeme se tedy ptát, zda se jedná o kočku, jak to vyžaduje tradiční interpretace tohoto reliéfu, nebo o malého psa.

Popisek – str. 40:

Na střešní tašce nalezené v Silchesteru ve Velké Británii je snadno rozeznatelný dojemný otisk dvou kočičích tlapek. Tyto byly pravděpodobně obtisknuty do čerstvé hlíny tašky, která se sušila.

Popisek – str. 40:

Tato rytina, z prostředí čínského tržiště na nábřeží přístavu, byla vytvořena podle kresby evropského cestovatele z 18. století a znázorňuje krámk obchodníka s kočkami. Není jasné, zda byly tyto kočky určené k chovu jako domácí zvířata nebo ke zpracování v kuchyni.

Popisek – str. 41:

V indické literatuře a umění je kočka poměrně vzácným zvířetem. Na drobnomalbě z 19. století odpočívá krásná Indka a sní v doprovodu malé bílé kočky s černými flíčky. Na další straně nalezneme motiv kočky kradoucí domácího ptáka, a to na drobnomalbě školy Kangra, kde jsou vidět záblesky tradičního indického umění. Žena pronásleduje kočku, která utíká s papouškem a hrozí jí hůlkou. Vpravo je zachycena okázalá rytina Kitagawy Utamora (1753-1806), uchovaná v Britském muzeu. Matka na ní pozoruje svého syna, který si hraje s kočkou a srovnává ho s legendárním Kintokim, „zlatým dítětem“, které je vyobrazené nad ní.

1.2 Kočka ve středověku

Po dlouhou dobu se myslelo, že kočky záhadně vymizely ze západního světa během vrcholného středověku a podruhé se vrátily až spolu s křížáky na začátku 12. století. Naopak, je to právě v těchto temných dobách, kdy se kočka trvale usadila v Evropě a stala se tu nepostradatelným společníkem člověka.

Není tomu dlouho, co se archeologie začala zabývat středověkými místy, která byla kvůli antickým památkám po dlouho dobu přehlížena. Ještě čerstvěji se pak začala zajímat o příkopy a smetiště, kde se nashromáždily známky, mnohdy nepatrné, ale odhalující aktivitu člověka a aspekty jeho každodenní existence. Tato opomíjená místa zachovala například stopy po jeho potravních zvycích nebo o zvířectvu, které ho obklopovalo – o jatečných zvířatech, malých divocích savcích jako byli hlodavci, dokonce i o společníku, jakým byl pes. Díky zkoumání nalezených kosterních pozůstatků můžeme dnes považovat za potvrzené, že kočičí populace se rozšířila během temných století, která oddělují pád římského impéria od 12. století. Na severu značně překročila hranice svého usazení z dob antiky a dostala se až k fríským a skandinávským

přístavům Dorestad a Haithabu. Ale v tomto období ustavičného hladomoru, kdy ještě nebyla rozvinutá západní ekonomika, je kočka zvířetem malé velikosti, s kostrou na nižším stupni vývoje, a tak je i její délka života bezpochyby krátká. Většina zkoumaných pozůstatků ve skutečnosti pochází z mladých zvířat.

1.2.1 Jen kočky mají stovky jmen

Je to až ve 4. století, v Palladiově pojednání o agronomii, kdy se poprvé setkáváme s výrazem *cattus*. Toto pojmenování je lidové, jak uvádí Isidor ze Sevilly, jeden za zakladatelů středověkého myšlení. Ve skutečnosti bylo slovo *cattus* zdrojem slova kočka ve všech evropských jazycích a i mimo ně. Jeho původ je neznámý, bylo v něm viděno keltské slovo, nebo ještě častěji africké. Od 13. století, s rozvojem světské literatury a encyklopedií, se začala kočka nazývat kočkou a definitivně se tak ustavilo pojmenování, které jí bylo všeobecně dáváno. Písaři, kteří měli monopol nad písemnostmi, dříve preferovali užití učenějších termínů (*musio*, *muriceps*, *murilegus*, které byly složené z latinského názvu pro myš, *mus*). Trvali na základní roli lovce, kterou kočka měla ve středověké společnosti. K tomu existovalo více důvodů: kočka není zmíněna v Bibli ani ve *Fysiologu*, pojednání, které se datuje do prvních století našeho letopočtu a je zdrojem pro středověký bestiář, který předkládá alegorický výklad světa zvířat. V 6. století je to Isidor ze Sevilly, který kvůli absenci důvěryhodných zdrojů otvírá novou cestu výkladu. Písaři po něm volí učené formulace, ke kterým se hodí jasná etymologická interpretace a které definují kočku jako predátora. Pro středověkého člověka totiž nebylo jméno dané zvířeti zdaleka dílem náhody, označovalo jeho nejbližší existenci. Vždyť již samotný Adam, pod záštitou Stvořitele, pojmenoval jedno zvíře po druhém.

1.2.2 Keltská kultura jeví zvláštní zájem o přírodu a svět zvířat

Je to jistě z tohoto důvodu, proč jsou po Isidoru ze Sevilly keltské texty prvními, které připomínají, způsobem více či méně přímým, kočku domácí. Kajicné knihy (7.-8. století), sepsané v lidovém jazyce nebo ve špatné latině v irských nebo anglosaských kláštorech, byly sestaveny pro použití kněžů-zpovědníků. Sestávaly z listiny pokání opírající se o chybné jednání, které se týkalo zejména sexuální morálky a potravinové hygieny. Konzumace potravin znečištěných kontaktem s domácím zvířetem, kočkou nebo psem, je zde potrestána přísným hladověním po několik dní. Tento zákaz zdůrazňuje důležitost potravních tabu, která se vztahují na některá zvířata, bezpochyby kvůli privilegovanému postavení, které jim přiřkl člověk. Kočka, umístěná stejně jako pes na pomezí mezi zvířetem a člověkem, se jedla jen v největší nouzi, ačkoli byla zcela požitelná. Podle svých vyprávění z období obléhání si středověcí kronikáři neuměli představit větší krajnost, než hlad, který obléhaní tišili požíváním koní, myší, psů a koček.

1.2.3 Galské zákony z 10. století

Byly sepsány za vlády Howella Dobrého, který si podrobil celou zem. Tyto zákony přesně určují cenu kočky v závislosti na jejím věku. Na severu, ve Venedotii, odpovídalo kotě jedné penci od doby, kdy se narodilo, až po chvíli, než otevřelo oči, dvěma pencím do chvíle, kdy ulovilo svou první myš a čtyřem pencím v dospělosti. Na východě, v Gwentii, se cena kočky odlišovala podle sociálního statutu jejího majitele, zda se jednalo o prostého člověka, hodnostáře nebo dokonce krále. Hodnota, na kterou je kočka oceněna, jí určí místo ve společnosti a ona musí na oplátku plnit své úkoly lovce. Venedotský zákoník stanovuje, že kočka „vidí, slyší a zabíjí myši“, její uši, drápy, zuby a oči musí být bez závady a její srst musí být prostá známek ohně. Kočka musí být schopná odchovat mladé. Jinde požadovali, aby nemňoukala na měsíc. Kočka,

kteřá hlídala královské sýpky, byla obzvlášt' chráněná, pokud by byla zabita nebo ukradena, následoval velmi formální postup stanovení kompenzace ve formě obilí.

1.2.4 Za Karlovců se objevují první známky nedůvěry

Poustevníkovi, který žil v době papeže Řehoře Velikého, umožnil Kristus, aby ve snu spatřil osud, který mu byl určen na onom světě. Dozvěděl se také, že jeho místo bude vedle papeže Řehoře Velikého. Namísto, aby chválil Hospodina za tuto velkou laskavost, pobouřilo ho, že jeho život v chudobě vede ke stejnému cíli, jako papežův život v přepychu. Kristus mu vytkl, že si váží víc své kočky, než Řehoř všeho svého přepychu. Jak je upřesněno v Životě svatého Řehoře, byla tahle kočka jediným jeho potěšením na zemi, jeho společnící v příbytku, kterou hřál na svých prsou a miloval skoro jako družku. Básník z období Karlovců, Ermoldus Nigellus, přebírá ten samý příběh, ale jeho konec je dramatičtější: poustevník ztluče a vyžene zvíře, které je podle něj odpovědné za jeho odvrácení od čisté boží lásky a přimělo ho k lásce k pozemskému stvoření. Stejná historka je vyprávěna také o životě svatého Basila. Tato povídka, která se jako první zmiňuje o kočce, přisuzuje tomuto zvířeti čistě negativní symboliku, která byla dosud neznámá nebo mlčky přecházená.

1.2.5 Legenda o založení Benátek

Legenda z konce 12. století z Análů Alberta de Stadt vypráví o tom, jak se obyvatelé Aquiley, kteří prchali před Attilou, uchýlili na ostrov, který nazvali Benátky. Mezi nimi se bohatý muž spolčil s chudým a předtím než odjel obchodovat, zeptal se ho, jaké zboží má na prodej. Chudý vlastnil pouze dvě kočky a svůj jediný majetek tedy svěřil svému společníkovi, který se vylodil na zemi zničené hlodavci, kde byly kočky neznámé. Obě dvě zvířata tak mohl prodat hodně draho a zbohatl na

svém společníkovi. Tato příkladná legenda ukazuje, nakolik je historie Benátek spjata s obchodem. Můžeme v ní ale také vidět příbuzné téma, které je rozvinuté v Životě svatého Řehoře - kočka měla daleko do toho, aby byla luxusním zvířetem, byla především zvířetem chudých. V tomto úžasném příběhu se všední převrací a kočka coby symbol bídy se stává klíčem ke zbohatnutí. Stejně ponaučení najdeme v mnoha příbězích, od těch o založení Benátek až po Kocoura v botách. Vzpomeňme si na nejmladší dítě mlynáře, které dostalo jako jediné dědictví pouze kocoura. Ve své bídě pak uvažuje, že ho sní nebo z jeho kůže vyrobí rukávník. Tato pohádka, kterou Charles Perault učinil nesmrtelnou, čerpá ze staré ústní tradice, stejně jako všechny příběhy, v nichž vystupují zvířata, která pomáhají.

1.2.6 Kočka má důležité, ale nepříliš záviděníhodné místo

Prísloví, která představují výborný projev selského rozumu, líčí kočku v temných barvách. Především jako nenasytu. Mnoho přísloví vychází z povídek o kočkách zavřených ve spížích, které měly chránit před hlodavci. Poté, co pozřela myš, udělala si kočka radost slaninou, koláčem plněným masem nebo sýrem, kterým byla odměněna. Přetvářka není její nejmenší chybou. Jak ujišťuje šprýmař, kočky slíbily Bohu, že nepozrou žádný sýr, pokud předtím nevyslechnou mši. Dobře také věděly, komu se beztrestně vetřít do přízně a u koho předstírat předení.

Nicméně - jejich záliba v lenosti odporuje jejich povaze nenažrance. Kočka miluje ryby, ale nechce si namočit tlapky. Ráda si pospí a končí to tím, že si ožehne srst u teplého krbu. Spící kočka se nemá budit proto, že jde o zvíře, které může být nebezpečné a vzteklé. Stejně jako známé přísloví podněcuje muže, aby bil svou ženu každý den, shrnuje středověké přísloví postavení kočky tímto jasným heslem: „K bití kočky se vždycky najde důvod.“

1.2.7 Často spojována s ženskostí

Protože víme, nakolik se středověk vyžíval v kritice žen, je zřejmé, že úzké spojení kočky a ženy nehraje v její prospěch. V 11. století Vilém IX. Akvitánský zvaný Trubadúr napsal prostopášnou báseň, ve které dvě urozené ženy používají obrovskou zrzavou kočku jako mučící nástroj. Tyto dvě potkají básníka na cestě z Auvergne a mají ho za poutníka. Vilém je nechá v jejich omylu, hledá bohatství, vycítí šťastnou náhodu a předstírá, že je němý. Ermesent a Agnès jsou z příležitosti nadšené a hned si začnou myslet, že našli vytouženého muže, který uspokojí jejich touhy, aniž by představoval sebemenší ohrožení pro jejich pověst. Přes zvýšenou opatrnost se nicméně rozhodnou vyzkoušet jeho mlčení a nechají své kočky, aby mu přejely drápy po zádech. Vilém vyjde ze zkoušky vítězně a i přes svá zranění potvrdí, že svého hrdinství nelituje. Sbírkou bajek a ostatní satirická díla uvádějí podobnost mezi ženou a kočkou, jejich silnou sexuální konotaci. Podle Příběhu o cudném Musartovi se žena podobá třem dravým zvířatům s dobře vybudovanou pověstí dravců: kočce, která hledá, lišce, která číhá a vlčici, která uchvacuje. Předtím, než inspirovala La Fontaina, je mravoučné vyprávění o kočce, proměněné v ženu, potvrzeno od antiky až po středověk. Dobře zdůrazňuje kočkovitou povahu ženy, stejně jako ženské rysy kočky.

1.2.8 Mnoho zvířat hraje roli v lidových pověrách

Dílo *Evangiles des quenouilles*, které je domněle přisuzováno skupině zkušených žen, které po nezřízeném životě přišly k rozumu, shromažďuje rozhovory vedené během družných večerních posezení a vydává množství informací týkajících se folklóru konce středověku. Zde ještě hraje kočka důležitou roli. Objevuje se v úzkém sepětí s domem a podle záliby je připoutána ke své paní, strážkyni domova, nositelce vědění a dovedností předávaných ústně. Kočka sloužila jako ukazatel počasí -

oznamovala déšť, pokud se myla na okně vystaveném slunci a zvedla tlapku nad ucho. Více než kterékoli jiné domácí zvíře podávala také informace o budoucnosti a svým postojem oznamovala vítané nebo nevítané návštěvy. Ještě lépe, natažená tlapka kočky, která se myje, určovala směr, ze kterého návštěvník přijde a část těla, kterou si kočka čistila, pak označovala, zda se bude jednat o muže nebo ženu. Kromě toho předznamenávala kočka dlouhodobou nemoc nebo dokonce smrt, když znenadání opustila dům nebo opustila postel, na které byla zvyklá spát.

1.2.9 Popisky

Popisek – str. 45:

Kristus žehná Stvoření v anglickém bestiáři z roku 1210. Zvířata, otočená k božské postavě, se podílí na harmonii a dokonalosti vesmíru, kde každé dostalo své místo. Kočka, mezi zajícem a veverkou je rozvázně posazena. Vlevo jsou vyobrazeny tři kočky, kompozičně velmi blízké té předchozí, které zdobí vinětu na konci staršího bestiáře.

Popisek – str. 46:

Knih o lovu Gastona Fébuse, hraběte z Foix, je jedním z nejkrásnějších rukopisů konce středověku. Okázalé drobnomalby vyobrazují různou zvěř a způsob jejího lovu. Zde jsou divoké kočky se skvrnitou nebo žíhanou srstí, skotačící v zelené krajině. Některé loví hlodavce, matka krmí svá mláďata.

Popisek – str. 47:

Výraz *cattus* je v Bibli zmíněn pouze jedenkrát a označuje zde druh nočního ptáka. V Knize Báruch píše Jeremiáš židům, zajatým a

odvlečeným do Babylóna, a popisuje jim falešné bohy, kteří tu jsou uctíváni. „Jejich postava je začerněna kouřem, který vystupuje z chrámu. Nad jejich tělem a hlavou poletují netopýři, vlaštovky a ostatní ptáci, jsou zde také kočky. Podle toho poznáte, že to nejsou bohové. Nebojte se jich!“

Popisek – str. 48:

V díle Zahrada pozemských rozkoší od Hieronyma Bosche (okolo 1453-1516) žijí muž a žena před vyhnáním nazí, v hojnosti, v nitru ráje, kde žijí v míru všechna exotická zvířata, jako žirafa nebo slon spolu s domácími zvířaty. Je zde však významná výjimka. Kočka, umístěná v popředí, má v čumáku myš. Jako by ani Eden nebyl schopný potlačit její přirozenou krutost. Možná jde o první známku porušení rovnováhy, která na sebe nenechá dlouho čekat.

Popisek – str. 48:

Zatímco v sídle italského Salerna v roce 1077 jedli koně, osly, psy a kočky, tak v Pise v roce 1174 vnímali jako znak barbarství konzumovat zvířata, která byla považována za domácí, pokud se nejednalo o případ absolutní nouze. Stejně tak se i biskup Ota z Freisingu domníval, že je možné prokázat, že Maďaři jsou schopni pít lidskou krev. Důkazem pro obvinění měl být fakt, že ve Střední Evropě se jedí některé kmeny koně a kočky. Na pravé straně je vyobrazeno obléhání Lutychu burgundským knížetem z roku 1468.

Popisek – str. 50:

Tato mapa Anglie z období okolo roku 1250 ilustruje dílo Matthewa Parise Chronica. Tento irský mnich, rovněž keltského původu, nechal na okraji rukopisu dojemnou báseň o své kočce Pangur Bán.

Popisek – str. 51:

Biblistické a patristické texty, které studovali mniši, o kočce nehovořily, tato šelma ale stejně tvořila součást jejich každodenního života. Vedle na souboru fresek vyprávějících o životě svatého Benedikta, je vyobrazena kočka na prahu kuchyně. Dole je pak známý obraz kočky a psa, kteří se dělí o zbytky jídla (z období okolo 1320-1340), jež Pietro Lorenzetti umístil v bazilice v Assisi napravo od Poslední večeře Páně.

Popisek – str. 52:

Pokud se přítomnost psů u nohou stolu zdála přirozená, je přítomnost kočky na této brabantské miniatuře, která ilustruje výjev z Joba (nahore), překvapující. Kromě bestiářů je totiž kočka před 13. stoletím vyobrazena pouze zřídka. Dále ji často najdeme pouze na okrajových ilustracích. Vlevo je oblečená do mnišského roucha (Kniha hodinek, tzn. kniha pravidelně opakovaných modliteb, používaná v Rouenu v 15. století).

Popisek – str. 53:

Na konci 14. století se Richard Whittington (na levé straně dole) vydal do Indie, jeho jediným bohatstvím byla kočka a touha proslavit se. Loď, na které cestoval, ale ztroskotala a on tak skončil, stále doprovázen svou kočkou, na neznámém pobřeží zamořeném krysami. Zvíře získalo v armádě tamního krále nejvyšší vojenskou hodnost generalissima a Whittington zbohatl. Přezdíváný Mylord Cat se stal lordem a starostou Londýna. Dal postavit budovu, ve které se dnes nachází burza. Je možné rozpoznat zde námět Kocoura v botách, který se objevuje napříč stoletími. Dole je vyobrazěn štítek z bestiáře.

Popisek – str. 54:

„Privázat rolničku na krk kočky“ je poměrně těžké (dost naznačuje vymódění muže pokrytého brněním, který v ústech svírá nůž). Je to v rozporu se zdravým rozumem a přírodou. Takto ozdobená kočka se nemůže přiblížit k myši bez toho, aby na sebe upozornila (detail z obrazu Přísloví Pietera Bruegela staršího). Dole je vyobrazen muž, který pálí srst své krásné kočky, aby mu ji někdo neukradl. Prostřednictvím této bajky odsuzuje dominikánský mnich Ulrich Bőner (14.století) prostopášnost ženské koketérie.

Popisek – str. 55:

S bílou kočkou je často spojena zvláštní symbolika, jež obrací hodnoty, které představuje tmavá nebo mourovatá kočka – smilstvo, obžerství, dvojjakost. Zde možná není zase tak nevinná. Doprovází ženu, která dává svému muži, německému pánovi, klíč ke svému pásu cudnosti. A čistotu manželského lože možná ohrožuje skutečné nebezpečí.

2 KOMENTÁŘ PŘEKLADU

2.1 Kontextové faktory

Autorkou knihy *Les neuf vies du chat* je Francouzka Laurence Bobis, narozená v roce 1961. Bobis se kočkám se věnuje po celou svou spisovatelskou kariéru, napsala o nich i svou dizertační práci na *École nationale des chartes*. V době vydání knihy *Les neuf vies du chat* pracovala Laurence Bobis v Oddělení mincí ve francouzské Národní knihovně.

Knihy *Les neuf vies du chat* byla publikována v roce 1991 nakladatelstvím Gallimard v rámci edice *Découvertes*. V této edici vycházejí tituly encyklopedického charakteru zaměřené především na dospělého čtenáře, které zpravidla zachycují problematiku různých oborů.

I když od vydání díla uplynulo dvacet let, kniha je stále aktuální. Text seznamuje čtenáře jednak s historií kočky a osvětluje mu také její vztah k člověku s přihlédnutím k historickému vývoji. V textu nejsou publikovaná data nebo informace vztahující se k době jeho vydání a obsah knihy tudíž nezastaral.

Jak již napovídá edice, v rámci které bylo dílo publikováno, jedná se o populárně naučný text, který je určený spíše dospělému čtenáři, jež se o danou problematiku zajímá. Kniha po čtenáři sice nevyžaduje hluboké odborné znalosti, její čtenář se však neobejde bez základních kulturních a historických znalostí, méně známé souvislosti si bude muset dohledat (v některých pasážích například nejsou vysvětleny funkce méně známých božstev).

V textu jsou přítomné i znaky odborného stylu – autorka uvádí velké množství historických faktů a dat, ovšem ty jsou pro odlehčení doplněny citáty a příklady z běžného života.

Kniha je tematicky členěna do jednotlivých kapitol. Ty obsahují hlavní pasáže a dále popisky obrázků, které hlavní text doplňují a ilustrují. Toto členění napomáhá srozumitelnosti sdělení.

Jednotlivé kapitoly i jejich části by mohly být publikovány i samostatně. Části kapitol pojí společné téma, a i když na sebe jednotlivé pasáže kapitol navazují, nemusely by být nutně publikovány společně, protože dávají smysl i samy o sobě.

2.2 Překladatelská strategie

Po prostudování textu originálu bylo nutné zvolit adekvátní překladatelskou strategii. Cílem bylo přenést text originálu do překládaného jazyka, aniž by se z textu vytratily jeho charakteristické znaky, funkce nebo autorčin záměr.

Vzhledem k tomu, že se autorka knihy zabývá tematikou, která je do jisté míry společná jak pro Francouze, tak i pro Čechy, text nebylo nutné nijak výrazně přizpůsobovat. Publikace se věnuje obecné tematice, která není nijak specificky spjata s určitou zemí.

V případech, kdy byl výraz použitý v originálním textu pro Francouze samozřejmý, pro českého čtenáře ale mohlo být porozumění značně komplikované, byl zvolen takový způsob překladu, aby jeho čtenář nebyl ochuzen o informace (této problematice se věnuje především podkapitola Explicitace).

Překlad se snaží respektovat způsob, jakým autorka sděluje informace (respektuje členění textu, snaží se vždy použít adekvátní slovní zásobu atd.). Cílem bylo vytvořit český překlad, který by zachovával autorčin záměr i styl a rovněž respektoval funkce francouzského originálu.

2.3 Textové faktory – typologie překladatelských problémů

Ačkoli analýza a typologie překladatelských problémů vychází především z překládané části knihy, pokouší se i obecně shrnout charakteristické znaky celého titulu. Pro označení textu originálu byla použita zkratka O, pro označení textu překladu zkratka P.

2.3.1 Téma a obsah

Jak již bylo zmíněno, hlavním tématem knihy je historie kočky a její vztah k člověku v průběhu historie.

V první překládané kapitole se autorka věnuje postavení kočky ve starověkém Egyptě a Řecku. Autorka zkoumá zejména způsob, jakým byla kočka vnímána a jak ji přijímala tehdejší společnost. Zmiňuje zvláštní oblibu tohoto zvířete u Egyptanů a egyptských faraonů a také fakt, že kočka byla atributem bohyně Bastet.

V druhé překládané kapitole je nastíněna úloha kočky v období středověku, kdy bylo toto zvíře spíše terčem kritiky ze strany tehdejší společnosti. Autorka ale uvádí, že je kočka spjata i s příznivějšími událostmi, například se založením Benátek. Získává si také pověst zvířete, které hubí hlodavce.

2.3.2 Úroveň lexikální

Vzhledem k zaměření textu je logické, že autorka kromě běžné slovní zásoby používá i termíny z oboru zoologie (*canard, poule d'eau, chat libyque*), sociologie a společenských věd (*haute classe, animal familier, société*), historie (*momie, trôner, statue*) a u překládaných částí pak především z oboru religionistiky (*synchrétime, attribut, déesse, chrétienté, diabolique*).

V textu autorka také místy cituje dobové autory (například Plinia, Diodóra Sicilského, odvolává se také na Hérodota). Citace zvyšují dynamiku textu a činí ho přitažlivějším pro čtenáře.

Autorka používá lexikum současné spisovné francouzštiny. Místy používá hodnotící, expresivní výrazy (*divin, merveilleuse*) a využívá také stupňování (*plus dramatique*).

Při překladu vyvstaly na lexikální úrovni potíže s nalezením vhodného ekvivalentu. Pokud například autorka používá výraz *la chaise*, když hovoří o nábytku, na kterém seděla egyptská bohyně. Jako český ekvivalent by mohl být použit výraz *židle*, ten ale není zcela přesný, protože by ve čtenáři mohl asociovat židli v podobě, jak ji známe dnes. Proto byl výraz *la chaise* nakonec nahrazen českým výrazem *stolička*, který evokuje kus nábytku k posezení a je obecnější.

Během překladu vyvstaly i problémy se slovy, která mají v češtině více ekvivalentů. Jedním z nich byl například výraz *étrange* - může být přeložen jako *cizí* i *divný* nebo *podivný*. Překlad tohoto typu výrazů byl volen na základě významového kontextu – v tomto případě si ženy neslušně vyhrnovaly šaty – což by se spíše než za *cizí* dalo označit za *podivný* zvyk.

Hérodote raconte qu'on s'y rendait par eau et qu'aux chaos, aux danses se mêlaient des pratiques plus étranges. (O: 31)

Hérodotos líčí, že se sem lidé dopravovali po vodě a ve zpěvech a tancích se mísily dost podivné praktiky. (P: 9)

Podobný problém nastal i v případě slov, která mají v češtině několik variant překladu a tyto varianty jsou významově shodné. Pokud autorka píše, že Hérodotos hovoří o Artemidě jako o *personnification de la Lune*, je možné tento termín přeložit do češtiny buď jako *ztělesnění Měsíce*

nebo *ztělesnění Luny*. V tomto případě se jeví jako příhodnější použít výraz Luna.

Hérodote assimile pour sa part Bastet à Artemis, personnification de la Lune ... (O: 30)

Hérodotos připodobňuje Bastet k Artemidě, ztělesnění Luny. (P: 9)

Opačný postup byl zvolen v případě výrazu *chat solaire*. I když například religionistika užívá spíše výraz *solární*, nežli *sluneční* (například v případech, kdy zmiňuje aspekty jednotlivých bohů), pokud by bylo toto sousloví přeloženo jako *solární kočka*, mohlo by ve čtenáři evokovat odkaz například na solární panely. Proto byl zvolen termín *sluneční kočka*.

2.3.3 Úroveň gramatická

Gramatika výchozího i cílového jazyka se značně odlišuje: zatímco základem francouzské věty je jméno, u české věty je to sloveso. Oproti češtině tak může francouzská věta obsahovat více informací bez toho, aby ztratila na srozumitelnosti.

Ve francouzštině se také poměrně často objevuje tzv. gérondif. Tento gramatický jev je nejlepší řešit dle kontextu. Jako jistý ekvivalent by v češtině mohl být použit přechodník, ten se ale v tomto typu textů prakticky neobjevuje.

*A date ancienne, quelques metres rendirent hommage à leurs chats **en** les **faisant ensevelir**. (O: 33)*

*V dávných dobách vzdávali někteří majitelé svým kočkám úctu tím, že je **nechávali pohřbít**. (P: 11)*

Kvůli odlišnostem v gramatickém systému výchozího a cílového jazyka může při překladu slovesných časů místy docházet k posunům.

*La fécondité de la chatte, son comportement maternel remarquable **jouent** sans doute un grand rôle dans cette association. (O: 30)*

*Plodnost kočky a její zřejmé mateřské chování, **hrála** v tomto spojení bezpochyby důležitou roli. (P: 9)*

2.3.4 Úroveň syntaktická

Zatímco pro francouzštinu je příznačné využití dlouhých a komplikovaných souvětí se jmennými větnými konstrukcemi, základní jednotkou české věty je sloveso. Proto bylo nutné přizpůsobit dělení vět češtině – což často znamenalo rozdělit jedno francouzské souvětí na několik vět.

Réalisée d'après le dessin d'un voyageur européen du XVIIIe siècle, cette gravure montre la boutique d'un marchand de chats sur le quai d'un port chinois: ces chats étaient-ils destinés à être des animaux de compagnie ou à être dégustés? (O: 40)

Tato rytina, z prostředí čínského tržiště na nábřeží přístavu, byla vytvořena podle kresby evropského cestovatele z 18. století a znázorňuje krámk obchodníka s kočkami. Není jasné, zda byly tyto kočky určené k chovu jako domácí zvířata nebo ke zpracování v kuchyni. (P: 19)

Předchozí příklad rovněž ilustruje odlišnou interpunkci originálu a překladu. Kromě technického rozdílu v tom, že ve francouzském originálu

je interpunkční znaménko jako dvojtečka odděleno mezerou z obou stran, v češtině je konvence oddělovat dvojtečku pouze mezerou z pravé strany. A zatímco v originálu je (zejména v popiscích u obrázků) hojně rozšířená interpunkce, v češtině byla interpunkce většinou nahrazena rozdělením do jednotlivých vět. Zachována byla pouze tam, kde měla smysl, například v případě výčtů.

La statuette ci-contre montre Bastet – entièrement chatte cette fois – descendent le Nil dans une barque: on l’acclamait tout au long du parcours. Rêvetu de formules magiques, ce prêtre de Bastet (ci-dessus) présente la déesse: il s’agit probablement d’une statue guérisseuse dont les vertus s’accordent à la symbolique bénéfique de la déesse. (O: 31)

Soška vedle vyobrazuje Bastet, tentokrát zcela jako kočku, jak sjíždí Nil v loďce. Byla vítaná potleskem po celé délce trasy. Kněz bohyně Bastet (nahore) ji představoval a odříkával magické formule. Pravděpodobně se jednalo o sochu léčitelky, jejíž ctnosti se shodují s příznivou symbolikou bohyně. (P: 16)

Laurence Bobis rovněž poměrně hojně uplatňuje věty, které mají tázací charakter. Ty ale nejsou v obdobných publikacích v češtině běžné. Proto byly tyto otázky v překladu nahrazeny běžnými oznamovacími větami.

Les animaux ne sont-ils pas des signes susceptibles d’éclairer – chacun pour leur part – un aspect du divin. (O: 27)

Zvíře nám, každé svým způsobem, poodhalí část božské podstaty. (P: 8)

Ve francouzském textu se také občasně vyskytuje trpný rod. Populárně naučný text by ovšem zanechání pasiva i v překladu zbytečně zatížilo a není pro něj ani příznačné. Překlad pasiva byl tedy vyřešen dle kontextu, často aktivním převedením.

*On dit que le chat **fut introduit** en Inde deux cent ans avant notre ère, ...*
(O: 40)

*Říká se, že kočka **přišla** do Indie dvě stě let před naším letopočtem, ...* (P: 14)

2.3.5 Úroveň textová

Pro přehlednost bylo v překladu zachováno členění textu v souladu s originálem. Názvy kapitol i jejich obsah jsou jasně odděleny, překlad popisek obrázků se nachází na konci každé kapitoly. Pokud by popisky obrázků (kterých je poměrně velké množství) nebyly odděleny od hlavního textu a jejich překlad byl vložen mezi hlavní text, působil by výsledek nepřehledným dojmem.

Co se týče interpunkce textu, znaménka byla zachována pouze tam, kde nesla význam (například užití dvojtečky před výčtem). V ostatních případech (jak již bylo zmíněno) bylo souvětí rozděleno na několik samostatných vět, nebo bylo některé interpunkční znaménko nahrazeno jiným.

En Orient, le chat semble avoir joui longtemps d'une place enviable : Mahomet lui-même ne-coupa-t-il pas un pan de sa manche pour éviter de trouver le sommeil de sa chatte Muezza ? (O: 41)

Na východě se kočka po dlouhou dobu těšila záviděníhodné pozici - Mohamed si dokonce uřízl kus rukávu, jen aby neporušil spánek své kočky Muezzzy. (P: 14)

Autorka dělí text na informačně oddělené jednotky – nejzákladnější úroveň dělení na kapitoly. V rámci kapitol je text členěn na jednotlivé podčásti, které mají svůj významový obsah. Tyto podčásti jsou dále členěny na odstavce, které sjednocují pasáže se společnou myšlenkou. Při překladu by kladen zřetel také na strukturování sdělení a zachování jeho podstaty. Výsledkem překladu by měl být vnitřně spojitý text.

Výchozí text je kohezní a koherentní, a to jednak z hlediska syntaxe, lexika i morfologie. Tyto aspekty se snažil zachovat i překlad.

Důležitou roli sehrává také grafické členění textu, které napomáhá přehlednosti informací.

2.3.6 Úroveň stylistická

Překlad se snaží zachovat původní styl a dynamiku populárně-naučného textu originálu. Pro zachování autorčina stylu (například použití expresivních výrazů) bylo nutné zvolit adekvátní stylistické prostředky.

Jak již bylo zmíněno, text originálu obsahuje velké množství interpunkčních znamének, která nemají v češtině opodstatnění. Proto byla často vynechána a jejich funkce byla nahrazena rozdělením souvětí do několika vět.

V textu autorka hovoří o *Grand Chat*, kterou egyptská Kniha mrtvých ztotožňuje s bohem Re. Pro překlad by se tedy zdálo adekvátní zvolit pojem *Velká kočka*. Publikace zaměřené na starověký Egypt ale uvádějí, že bůh Re byl označován jako *Velký kocour*, tedy *Grand Matou*, o

kterém autorka píše v následující pasáži. Jak výraz *Grand Chat*, tak i výraz *Grand Matou* byly přeloženy jako *Velký kocour*.

Poměrně složitý na překlad byl také konec následujícího souvětí. Kromě zvolené možnosti překladu se ještě nabízela varianta, že byly kočky určené *na stůl labužníků*. Zpracování v kuchyni ovšem více odpovídá originálu.

Réalisée d'après le dessin d'un voyageur européen du XVIIIe siècle, cette gravure montre la boutique d'un marchand de chats sur le quai d'un port chinois: ces chats étaient-ils destinés à être des animaux de compagnie ou à être dégustés? (O: 40)

Tato rytina, z prostředí čínského tržiště na nábřeží přístavu, byla vytvořena podle kresby evropského cestovatele z 18. století a znázorňuje krámk obchodníka s kočkami. **Není jasné, zda byly tyto kočky určené k chovu jako domácí zvířata nebo ke zpracování v kuchyni.** (P: 19)

Značně problematická bylo následující souvětí:

*Ici, il est peut-être moins innocent: s'il accompagne une femme qui remet à son mari, un seigneur allemand, la clef de sa ceinture de chasteté, **des dangers réels paraissent menacer la pureté du lit conjugal!*** (O: 55)

Zde možná není zase tak nevinná. Doprovází ženu, která dává svému muži, německému pánovi, klíč ke svému pásu cudnosti. **A čistotu manželského lože možná ohrožuje skutečné nebezpečí.** (P: 29)

Při podrobném prohlédnutí obrázku se nabízí několik možností, jak řešit překlad poslední věty. V přeloženém textu byla nakonec zvolena varianta, která formulací nejvíce odpovídá originálu. Další z možností, jak

přeložit poslední větu je také *O věrnosti manželky je ale možné pochybovat*. Tuto variantu překladu by podporovali muži schovaní za postelí manželky. Umístění kočky pak ozřejmuje, proč není zcela nevinná – na muže za ložem manželky má totiž dobrý výhled. Při zvolení této možnosti překladu by však překladový text vykládal nedořečené.

Během překladu bylo také nutné vypořádat se s citáty. Překlad byl uskutečněn tak, aby zapadaly do českého textu stejně, jako zapadají i do francouzského originálu. Autorka zpravidla použila citáty, které byly psané současnou francouzštinou, jejich překlad byl tedy obtížností srovnatelný se zbytkem textu.

2.3.7 Vztah autorky a textu

Autorka nevstupuje do textu přímo, ovlivňuje ho však nepřímo. Autor je vždy tím, kdo text tvoří a má tedy možnost upřednostnit některé informace před jinými. Téma může uchopit po svém a zvolit specifické výrazové prostředky.

Laurence Bobis ke čtenáři nikdy nehovoří z pozice první osoby jednotného čísla, používá pouze všeobecný podmět *on*.

2.3.8 Konkretizace a explicitace

Konkretizace byla v největší míře uplatněna při překladu reálií. Pokud je například v textu originálu zmíněn *Mont Auxois*, v překladu je doplněno, že se jedná o *náhorní plošinu Mont Auxois*.

Konkretizace byla použita i v případě obrazu *Prísloví* od Pietera Bruegela staršího. Čtenáři by pravděpodobně nebylo jasné, že se jedná o obraz, pokud by to nebylo explicitně uvedeno. V překladu je kromě samotného díla konkretizována i osoba jeho autora – Pietera Bruegela. V tomto typu textů je v češtině obvyklé uvádět jméno i příjmení umělce.

Ainsi affublé le chat pourrait-il en effet s'approcher d'une souris sans qu'elle en soit de loin avertie (détail des Proverbes de Brueghel l'Ancien). (O: 54)

Takto ozdobená kočka se nemůže přiblížit k myši bez toho, aby na sebe upozornila (détail z obrazu Přísloví Pietera Bruegela staršího). (P: 29)

Konkretizace byla dále uplatněna zejména v případě místních určení. Ani v textu originálu není zmíněno, že se jedná o anglickou vesnici (a může tedy dojít k tomu, že ani Farncouz, kterému je původní verze knihy určena, nebude vědět, k jaké zemi vesnici přiřadit), čtenář by však měl být s touto skutečností seznámen.

Il a aussi laissé ces vestiges furtifs sur d'autres tuiles à Silchester. (O: 39)

*Své kradmé stopy zanechal také na dalších taškách v **anglickém** Silchesteru. (P:14)*

Konkretizace byla dále zvolena v případě, kdy francouzský originál zmiňoval, že kočka získala titul *generalissima* (*l'animal devint generalissime*). Pro českého čtenáře není toto vojenské označení příliš známé, proto bylo nakonec v překladu uvedeno, že zvíře získalo *nejvyšší vojenskou hodnost generalissima*.

Explicitace je v přeloženém textu uplatněna zejména v souvislosti se slovy, která francouzskému čtenáři dávají jasný smysl, český čtenář jim ale nemusí porozumět. Francouzské *nécropole* je tedy v českém překladu přeloženo jako *nekropole*, čtenáři je ovšem vysvětleno, že se jedná o pohřebiště.

2.3.9 Koncentrace

Ke koncentraci docházelo během procesu překladu zřídka. Níže uvedený je případ, kdy francouzský výraz *aegyptiaca* nemá v češtině svůj ekvivalent. Termín *aegyptiaca* se v češtině objevuje pouze v zoologii, kde je součástí latinského označení zvířat, která mají přívlastek *egyptský*. Například *polyphaga aegyptiaca* je *šváb egyptský*. V českém překladu byl tento termín zcela vypuštěn. Vzhledem k tomu, že byla v textu zachována informace, že se jedná o egyptské předměty, čtenáři překladového textu se tak nezměnil význam sdělení.

Au reste, les cultes égyptiens connurent un certain succès en Gaule: la découverte d'aegyptiaca, objets égyptiens importés en Europe – amulettes, statuettes, sistres ... - montre qu'ils y furent à la mode et témoigne du rayonnement de la culture égyptienne. (O: 39)

Ostatně, egyptské kulty se v Galii těšily jistému úspěchu. Objevení egyptských předmětů dovezených do Evropy – amuletů, sošek či sistr dokazuje, že byly v módě a dokládá vliv egyptské kultury. (P:13)

2.3.10 Transpozice

V překládaném textu byla transpozice uplatněna především na úrovni substantivum-adjektivum.

*A leur mort, les prêtres les enveloppaient d'un Lincem et les emportaient chez un embaumeur qui les traitait à l'**huile de cèdre**. (O: 31)*

*Když tato zvířata zemřela, zabalili je do rubáše a donesli k balzamovači, který je napustil **cedrovým olejem**. (P: 10)*

2.3.11 Překlad titulu, názvů kapitol a podkapitol

Při překladu názvu díla je nutné vzít v úvahu dílo jako celek. Z hlediska náplně knihy by se jako nejpříhodnější varianta překladu francouzského názvu *Les neuf vies du chat* jevil název *Historie kočky*. Titul s podobným názvem však vydala již samotná autorka.

Vhodný by tedy mohl být například titul *Devět kočičích životů* nebo *Devatero kočičích životů*. Kniha s názvem *Devatero kočičích životů* již na trhu existuje, jejím autorem je Jeffrey Moussai Masson. Aby se publikace čtenáři tolik nepletly, bylo by možné přeložit *Les neuf vies du chat* jako *Devět životů kočky*.

Při překladu názvů kapitol a podkapitol bylo rozhodující zachování smyslu francouzského titulku originálu, ale také stručnost. Délka francouzských titulků se výrazně liší, od dvouslovných hesel až po titulek v podobě dlouhého souvětí. Vzhledem k tomu, že v češtině je u tohoto typu publikací zvykem používat kratší, spíše heslovité, titulky, bylo je při převodu do češtiny nutné zkracovat, ovšem tak, aby zůstal zachován jejich smysl. Ani tak se ale nepodařilo docílit u všech titulků přibližně stejné délky. Všeobecně se je podařilo vůči francouzskému originálu zkrátit, ovšem některé stejně zůstaly poměrně dlouhé. Na druhou stranu, pokud by bylo přistoupeno k jejich krácení, ztratily by smysl.

De tous les animaux, le chat est le seul à recevoir des appellations multiples (O: 47)

Jen kočky mají stovky jmen (P: 21)

Některé titulky se nepodařilo přeložit kratší formou, i tak byla jejich podoba v češtině kratší než původní francouzská verze.

A la fin du Ve siècle, le chat s'est établi dans l'ensemble de l'Empire romain
(O: 39)

Na konci 5. století se kočka usazuje v celé římské říši (P: 13)

2.3.12 Reálie

Překlad textu znamená jeho převedení z jednoho kulturního prostředí do druhého. V textu originálu ovšem není mnoho informací, které by byly kulturně podmíněny a jejich znalost by pro Francouze byla samozřejmější než pro Čecha.

Je to dáno i tím, že se překládaná část textu věnuje kočce ve starověkém Egyptě, Řecku a dále v období středověku, tedy nikoli ve specificky francouzských lokalitách.

Z hlediska reálií byl značně problematický termín *haute Epoque*. Ten označuje nejstarší období Egypta, ovšem v češtině pro něj neexistuje adekvátní výraz, protože historie Egypta je pojata odlišně.

Autorka textu většinou uvádí vlastní jména, aniž by blíže vysvětlovala, kdo je jejich nositelem. Pokud je v originálu takto použité vlastní jméno historické postavy nebo božstva, které je českému čtenáři méně známé, je v českém překladu konkretizováno, o koho se jedná. V případě boha Priapa, u kterého bylo v textu originálu zmíněno pouze jméno, bylo v překladu doplněno, že se jedná o božstvo. Text místy vyžaduje poměrně hluboké znalosti autorů uměleckých děl.

Fonetický přepis slov z dalších cizích jazyků (například z řečtiny nebo japonštiny) do francouzštiny je jiný než do češtiny, proto bylo nutné dohledat správný ekvivalent. Například řecké označení pro kočku je ve francouzštině *ailouros*, do češtiny se pak přepisuje jako *ailuros*. Japonské

vlastní jméno, které se z japonštiny do francouzštiny přepisuje jako *Idi-Jô*, je do češtiny nutné přepsat jako *Ičidžó*. Vzhledem k tomu, že se v našich poměrech jedná o neznámou osobu, byla nutná konzultace s japanologem.

Odlišné konvence jsou patrné také v dataci. Zatímco ve francouzském originálu autorka běžně používá *av. J.-C.*, což by se do češtiny převedlo jako *před Kristem*, v češtině je u tohoto druhu textů obvyklé používat výraz buď *př. n. l.*, nebo jeho rozepsaná verze *před naším letopočtem*. Na rozdíl od francouzštiny totiž v češtině není výraz *před Kristem* hodnotově neutrální a v populárně-naučném typu textu se nevyskytuje.

Prizpůsobení českým konvencím je nutné i u datace letopočtů. Zatímco francouzština k jejich označení používá římské číslice (*VIe siècle*), pro češtinu jsou běžné arabské číslice (*6. století*).

To samé platí i u pořadí jednotlivých dynastií. V některých případech byla do textu čísla rozepsána.

Selon Diodore de Sicile, au Ier siècle av. J.-C., les gardiens de ces animaux consacrés étaient particulièrement respectés; grace aux offrandes des pèlerins, ils nourrissaient les chats de pain trempé dans du lait et de poissons du Nil après les avoir appelés d'un clappement de langue. (O: 31)

Podle Diodóra Sicilského v 1. století před naším letopočtem byli strážci těchto zasvěcených zvířat obzvláště respektovaní. Poté, co je mlaskáním přivolali, krmili kočky díky poutním darům chlebem namočeným v mléce a rybami z Nilu. (P: 10)

V případě reálií nastává v knize *Les neuf vies du chat* problém s datací vlády jednotlivých egyptských panovníků. Ty jsou totiž v každé publikaci uváděny zpravidla jinak. Ač se nejedná o velké datové odchylky,

datace by potřebovala sjednotit. Pokud by měl být překlad vydán, byla by žádoucí konzultace s Českým egyptologickým ústavem nebo egyptologem.

ZÁVĚR

Překlad vybrané části knihy *Les neuf vies du chat* jsem se snažila provést tak, aby zůstaly zachovány všechny znaky originálu a autorčino sdělení tak bylo co nejlépe převedeno do češtiny.

Důležitou součástí přípravy k vyhotovení výsledné podoby překladu byla práce s literaturou. Volila jsem jednak tištěné zdroje (často publikace encyklopedického charakteru zaměřené buďto na zvířata obecně, nebo přímo na kočky). Dále jsem pracovala s internetovými zdroji. Ty jsem využívala zejména k nalezení informací, které v tištěných knihách byly obtížně dohledatelné (například vlastní jména egyptských panovníků, autory uměleckých děl atd.).

Překlad byl náročný především z hlediska převedení textu tak, aby byly zachovány všechny jeho aspekty a zbytečně nebylo vysvětlováno nevyřčené. Vzhledem k odlišnostem v obou jazycích byl problematický převod „zhuštěného“ francouzského textu do češtiny bez zbytečných slov navíc. Při překladu jsem se snažila zachovat strukturu informací a myšlenek originálu.

Z překladatelského hlediska je kniha *Les neuf vies du chat* velmi zajímavá. Obsahuje totiž celou škálu překladatelských problémů – z oblasti gramatiky, stylistiky, syntaxe a především lexika. Právě hledání vhodných výrazů mi na celém překladu přišlo nejzajímavější.

Použitá literatura

Primární:

BOBIS, Laurence. *Les neuf vies du chat*. Paris: Gallimard, 1991. 160 s.

Sekundární:

BEČKA, Josef. *Česká stylistika*. Praha: Academia, 1992. 467 s.

BEHREND, Katrin. *Kočka: správná péče*. Praha: Vašut, 1998. 57 s.

EILERT-OVERBECK, Brigitte. *Kočka*. Praha: Jan Vašut, 2008. 64 s.

GOLLMANN, Birgit. *Kočka: sebevědomá, chytrá, hravá*. Praha: Grada Publishing, 2006. 62 s.

HOCHÉL, Braňo. *Preklad jako komunikácia*. Liptovský Mikuláš: SNP, 1963. 152 s.

JACQ, Christian. *Egypt velkých faraonů: historie a legenda*. Praha: Knížní klub, 2002. 327 s.

KERRIGAN, Michael. *Egypt: lidé starověku*. Praha: Grada, 2011. 64 s.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Praha: Československý spisovatel, 1963. 283 s.

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1975. 293 s.

Pravidla českého pravopisu. Praha: Academia, 2009. 391 s.

Internetové zdroje:

Le Trésor de la Langue Francaise informatisé [online]. 23 [cit. 2011-05-22].

Dostupné z WWW: <<http://atilf.atilf.fr/>>.

Wikipedia [online], [cit. 2011-05-22]. Dostupné z WWW:

<<http://www.wikipedia.org/>>.

Příloha: text originálu (Les neuf vies du chat)